

„Kielce – dawny pałac biskupów i katedra”

Dawny pałac biskupów oraz katedra (do pocz. XIX w. kościół kolegiacki) są głównymi dominantami kieleckiego Wzgórza Zamkowego. Wzgórze, niegdyś wyodrębniona kościelna enklawa o rozbudowanym zapleczu administracyjno-gospodarczym, stanowi materialne świadectwo historii i rozwoju miasta, przypominając o trwającym od XII do XVIII w. zwierzchnictwie nad nim biskupów krakowskich. Zespół posiada cenne walory przestrzenne – oś kompozycyjna łączy zarówno zwrócone do siebie fasadami pałac i katedrę, jak i komponenty zespołu pałacowego.

Szczególne wartości dla polskiego dziedzictwa kulturowego cechuje dawny pałac biskupi, jedyną w kraju zachowaną w tak dobrym stanie rezydencję z 1. poł. XVII w. Budynek reprezentuje oryginalną formę rezydencji epoki Wazów, o czytelnych cechach barokowych, widocznych zarówno w formach architektonicznych i dyspozycji wnętrza, jak i w zachowanym w dużym stopniu pierwotnym wystroju. Jest istotnym dokumentem ilustrującym niezwykle ważny okres w historii sztuki jakim było kształtowanie nowożytnej rezydencji możnowładczej, która w owym czasie przechodziła do formy

otwartego, niezależnego od murów obronnych, reprezentacyjnego budynku o zwartej bryle, z osią kompozycyjną łączącą dziedziniec, rezydencję i ogród, a we wnętrzu - z apartamentami powiązаныmi z salami reprezentacyjnymi umieszczonymi na osi.

Najwyższą wartość artystyczną prezentuje zachowany wystrój wnętrza pałacu o niezwykle bogatym programie ideowym, ściśle powiązany z polską historią i kulturą doby baroku. Składają się na niego m.in. unikatowe stropy ramowe (oprócz Kielc zachowały się jedynie w Gdańsku) z obrazami warsztatu Tomasza Dolabelli, polichromowane stropy belkowe, malowane fryzy podstropowe oraz sztukaterie i elementy kamieniarki. Program treściowo-ideowy dekoracji, zgodnie z duchem epoki, jest swoistym upamiętnieniem fundatora pałacu biskupa Jakuba Zadzika. Pałacowe obrazy, które przedstawiają ważne sceny z historii Polski 1. poł. XVII w. stanowią bezcenny materiał ikonograficzny dla badaczy uzbrojenia, historii strojów, taktyk wojennych itp. Dekoracje rezydencji wiązały się również z niezwykle ważnym dla polskiej historii i sztuk plastycznych nurtem, jakim była kultura sarmacka, m.in. w typie portretów sarmackich powstały wizerunki biskupów krakowskich z malowanego fryzu w dawnej sali jadalnej pałacu.

Katedra, która ma genezę średniowieczną, była wielokrotnie przebudowywana – jej obecna forma ukształtowana została etapami od końca XVI do 1 poł. XVIII w., częściowo przy wtórnym wykorzystaniu romańskich ciosów. Świątynia, podobnie jak pałac, przez lata otaczana była opieką biskupów krakowskich, natomiast po utworzeniu diecezji w Kielcach – biskupów kieleckich. Dzieło to stanowi ważny przykład nowożytnej architektury sakralnej i jest skarbnicą wielu cennych dzieł sztuki, spośród których na uwagę zasługują m.in. późnobarokowy ołtarz główny (prace rzeźbiarskie wykonał Antoni Frączkiewicz, obraz Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny autorstwa Szymona Czechowicza) oraz renesansowy nagrobek Elżbiety z Krzyckich Zebrzydowskiej. W wystroju elewacji uwagę zwraca tablica „dydaktyczna” z 2. poł. XVIII w., m.in. z alfabetem, cyframi, miarami, wagami i informacjami nt. religii. Katedra posiada czytelne nawarstwienia stylowe i mimo przebudowy i rekonstrukcji w 2. poł. XIX w., kiedy to powstały neobarokowe fasady i polichromie we wnętrzu, tworzy harmonijną całość.